

Makine Çevirisi Programları ve Farklı Metin Türü Kesitlerinin Makine Çevirisi Çıktıları Üzerine Bir İnceleme*

ARŞ. GÖR. ESAT TOSUN**

Öz

Çeviri, teknolojik gelişmelerin etki ettiği alanlardan birisidir. Teknoloji, hayatın her alanına etki ettiği, hız kazandırdığı, mesleklerin uygulama biçimlerini değiştirdiği gibi çevirmenlerin çalışma alışkanlıklarını da değiştirmiştir. Bu bağlamda fiili olarak yarım asrı aşkın süredir, çeviri üzerinde insan faktörünü nasıl ortadan kaldırırsınız sorusu üzerine tartışılmış, bilgisayarlar ve yazılımlar aracılığıyla bu amaç gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Aslında burada temel sorunsal insanın varlığından ziyade, çevirinin mümkün olduğunca daha hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamaktır. İnsandan bağımsız çevirinin gerçekleştirilemeyeceğinin kavranmasıyla, çeviride insan çabasının nasıl en aza indirilebileceği, bu sayede çevirilere hız kazandırılabilmesi üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmanın amacı; teknolojinin belli bir gelişmişlik düzeyine ulaştığı günümüzde, yaygın kullanılan makine çevirisi (MÇ) programlarından Google çeviri, Yandex çeviri, MS Bing ve Reverso.net'in özelliklerini ortaya koymak, bu programların farklı metin türlerindeki güncel performanslarını değerlendirmektir. Bu bağlamda, çalışmada kısaca makine çevirilerinin gelişim sürecine yer verilmiş, temelde ise farklı makine çevirisi programları hakkında bilgiler sunulmuş ve bunların değişik metin türü kesitleri üzerindeki başarıları mercek altına alınmıştır. Çalışmanın yöntemi ve metin kesiti seçimine ilişkin detaylı bilgi "yöntem" başlığı altında sunulmuştur. Çalışmanın bulgularına bakıldığında; bahsi geçen programların istatistiksel ve nöral MÇ yöntemlerini kullandıkları, masaüstü ya da mobil uygulama şeklinde kullanılabilirlikleri, bazılarının belli sayıda dil için çevrimdışı çeviri hizmeti sundukları, görselden çeviri, belge yükleyerek ya da web sitesi linkinden çeviri imkânı sundukları görülmüştür. Metin türü kesitleri özelinde, programların genel manada tıp ve teknik alanlarında edebiyat ve günlük dil kullanımı karşısında daha kabul edilebilir, nitelikli çeviriler sundukları tespit edilmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçların, kullanıcıların MÇ programı tercihlerinde ve kullanımlarında yönlendirici bir etkiye sahip olacağı öngörülmektedir.

Anahtar sözcükler: makine çevirisi, teknoloji, Google çeviri, Yandex çeviri, Microsoft Bing, Reverso.net

MACHINE TRANSLATION PROGRAMS AND AN ANALYSIS ON MACHINE TRANSLATION OUTPUTS OF DIFFERENT SECTIONS OF TEXT TYPES

Abstract

The act of translation is one of the areas affected by technological developments. As technology affects every aspect of life, accelerates it, and changes the practice of professions, it has also changed the working habits of translators. From this point of view, the question of how to eliminate the human

* Bu çalışma 29 Eylül-01 Ekim tarihleri arasında Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde düzenlenen "Uluslararası Akademik Çeviribilim Kongresi'nde (ICASTIS) sözlü bildiri şeklinde sunulmuştur.

** Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çeviribilim Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

Ankara Yıldırım Beyazıt Ün. İngilizce Mütercimlik ve Ter. ABD, esattosun@aybu.edu.tr, orcid: 0000-0002-4317-820X

Gönderim tarihi: 10.10.2022

Kabul tarihi: 1.1.2023

factor in translation has been discussed for more than half a century, and computers or software programs were used to achieve this goal. In fact, the main problem here is to ensure that the translation is carried out as quickly as possible, rather than the existence of the human subject. With the realization of the fact that the act of translation cannot be practised independently of the human subject in the following process, studies have been carried out on how to minimize human effort in translation and thus speed up translations. The purpose of this study, in today's world where the technology has reached a certain level of development, is to reveal the properties of commonly used machine translation (MT) programs Google translate, Yandex translate, MS Bing and Reverso.net, and to evaluate their current performance in different text types. To this end, in this study, the development process of machine translations is briefly covered, information about different MT programs is given and their success in various sections of text types is examined. Detailed information on the method of the study and the selection of text sections is presented under the title of "method". Considering the findings of the study, it has been seen that the abovementioned programs employ statistical and neural MT methods, can be used as desktop version or mobile applications, some of them offer offline translation services for a certain number of languages, they make translations possible from images, documents, or website links. On the matter of the translations of text type sections, it is determined that MT programs provide more acceptable and qualified translations in medical and technical fields in general, compared to literature and daily language. It is predicted that the results obtained from this study will have a guiding effect on users' MT program preferences and usages.

Keywords: machine translation, technology, Google translate, Yandex translate, Microsoft Bing, Reverso.net

GİRİŞ

Geçmişten günümüze teknolojinin gelişimi her ne kadar sınırları ortadan kaldırmış ve toplumları bir araya getirmiş olsa da, diller ve harslardan kaynaklı bildirişim engelini tam anlamıyla aşabilmiş değildir. Bu noktada Akşit Göktürk'ün (2016) deyiimiyle dillerin dili olan çeviri milat öncesi dönemlerden günümüze önemini korumuştur. Ancak tıpkı diğer alanlarda olduğu gibi çeviri alanında da teknolojik gelişmelerin somut etkileriyle karşılaşılabilmektedir. Teknoloji-çeviri ilişkisi bağlamında en temel adımlar çevirinin makineler, yani bilgisayarlar aracılığıyla yapılabilirliği üzerine yürütülen çalışmalar olmuştur. Bu noktada bazı araştırmacılar makine çevirisi anlayışının geçmişini 1600'lü yıllara kadar götürmekle beraber, somut çalışmaların ikinci dünya savaşı yıllarına dayandığı görülmektedir. Bu bağlamda makine çevirisine ilişkin araştırmalar 1954'te Georgetown Üniversitesi ve IBM'in iş birliği ile yürütülen Georgetown Deneyi ile başlamıştır. 6 gramer kuralı ve 250 kelime kullanılarak gerçekleştirilen bu deneyin başarılı sonuçlar vermesi neticesinde makine çevirisine olan ilgi artmıştır (Hutchins, 2005, aktaran Sadıkov ve Sarıgül, 2021, s. 193). Makine çevirisi çalışmalarını merkeze alan bir başka durum ABD ve SSCB arasında yaşanan çatışmadır. Askeri alanlarda ihtiyaç duyulan bilgi edinimi ve paylaşımının en hızlı şekilde gerçekleşmesi isteği makine çevirisi çalışmalarının önemini artırmıştır. Bu noktada, yürütülen çalışmaların pragmatik kaygılarla yapıldığı ve işlevsel çeviri anlayışı ile temellendiği söylenebilir.

Makine çevirilerinin geliştirilmesi noktasında kural tabanlı makine çevirisi, istatiksel makine çevirisi ve nöral makine çevirisi gibi farklı yöntemler kullanılmıştır (Kenny, 2018). Bu bağlamda çeviriye ilişkin ilk yaklaşımlar göz önüne alındığında dönemin dilbilimsel yaklaşımlarından etkilendiği, bir başka ifadeyle yapısalcı bakış açısından hareketle çevirinin diller arası sözcük aktarımı, kod çözümü gibi görüldüğü gözlemlenmektedir. Dolayısıyla çeviride izlenecek temel mantık dillerin dilbilgisel öge dizilişlerine göre hareket etmek ve sözcükleri doğru bir sıraya koymaktır. Çeviriye ilişkin bu yaklaşım ilk makine çevirisi araçlarının geliştirilmesinde kural tabanlı yöntemin benimsenmesine neden oldu. Kural tabanlı makine çevirileri aynı ya da benzer dil ailelerine sahip diller arasında daha nitelikli çeviriler sağlarken farklı dil ailelerinden gelen diller arasında aynı başarıyı yakalayamamaktadır (Balkul, 2015, s. 23). Kural tabanlı yöntemlere nispeten daha nitelikli çeviriler sunan istatiksel makine çevirisi yöntemi ise çift dilli derlemlere dayanmaktadır. Bu bağlamda makineler daha önceden yüklenmiş olan kaynak ve erek metinler arasındaki benzerlik oranından hareketle çeviri önerisi sunmaktadır. İstatiksel makine çevirisinin çalışma prensibine bakıldığında;

...önce çift dilli derlemlerin birbirleri ile hizalanması(alignment) daha sonra da girdi sözcüklerinin derlemlerdeki sözcükler ile eşleşme frekanslarının bulunup erek dildeki en olası eşdeğerliklerinin ortaya çıkarılması 'decoding' yani şifrelerinin çözülmesi işlemi, erek dilin sözcük frekanslarını sağlayan tek dilli bir derlem olarak adlandırılabilen bir 'dil modeli' kullanarak en yaygın sözcük dizilimlerine göre çıktıların yeniden düzenlenmesi ve son olarak da erek dilde çıktının üretilmesi gibi basamakları içermektedir (Korkmaz, 2019, s. 161).

Makine çevirisi alanında gelinen son nokta ise yapay zekanın çeviri sürecine dahil edilmesi, bir başka ifadeyle nöral makine çevirilerine geçilmesidir. İnsan öğrenmesi mantığına dayanan bu sistem sayesinde cümleler daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınmakta, böylece insan çevirisine yakın, daha akıcı çeviriler elde edilmektedir.

Makine çevirilerinin geliştirilme fikrinin ilk ortaya çıktığı dönemlerde, temel erek insan faktörü olmadan anlık çeviri elde etmekte. Ancak yürütülen çalışmalar neticesinde, dilin sosyal ortamda kullanımı, parakültür, diakültür ve idio kültür şeklinde harsların çeşitlilik göstermesi (Vermeer, 1996, aktaran Yazıcı, 2020), konuşmanın ve yazmanın söylem boyutu gibi değişkenler nedeniyle insan öznesinden bağımsız çeviri ediminin gerçekleştirilemeyeceği anlaşılmış ve bunun üzerine makine çevirilerinin insan çabasını en aza indirgeyecek şekilde geliştirilmesine önem verilmiştir. Bu bağlamda bu çalışmada, birinci başlık altında dört adet makine çevirisi programının (Google çeviri, Yandex çeviri, Microsoft Bing, Reverso.net) özelliklerinden bahsedilmiş ve ikinci kısımda ise bunların farklı metin türü kesitleri karşısındaki başarıları değerlendirilmiştir.

YÖNTEM

Çalışma bağlamında veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesine ve internet yoluyla nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Örneklem yöntemi olarak küme örnekleme başlığı altında iki aşamalı küme örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu bağlamda teknik, edebiyat, günlük dil ve tıp kümeleri içerisinde basit rastgele örnekleme yöntemi uygulanarak Türkçe ya da

İngilizce cümleler belirlenmiştir. Bir başka deyişle çevirisi yapılmak istenen cümleler bahsi geçen kümeler içerisinde yer almak kaydıyla herhangi bir kriter olmaksızın seçilmiştir. Yani cümlelere yapısal ve sözcüksel manada, örneğin edilgen ya da etken yapılı mı, uzun mu kısa mı, kültürel öğeleri içeriyor mu, zorluk derecesi nasıl şeklinde herhangi bir sınırlama getirilmemekle birlikte cümlelerin alındığı kaynaklar da küme başlıklarını temsiliyetlerinin dışında herhangi ayrı bir seçim kriterine sahip değildir. Daha sonra belirlenen cümleler, kaynağındaki haliyle herhangi bir ön biçimleme (pre-editing) yapılmaksızın MÇ programlarına çevirttirilmiştir. İlgili eylem sonunda elde edilen ham çeviri çıktıları betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Benzer konu altındaki çalışmalara bakıldığında çalışmaların genellikle bahsi geçen programları kendi içinde değerlendirdikleri ya da tek bir çeviri alanı üzerinden değerlendirdikleri, örneğin MÇ programlarının edebiyat çevirisi performansları vb., görülmektedir. Bu çalışmada ise farklı MÇ programlarının aynı türdeki girdilere karşı verdikleri tepkiler değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın yöntemi gerekçelendirilecek olursa; günümüzde MÇ programları dil bilen ya da bilmeyen çoğu kişi tarafından sıkça kullanılmaktadır. Bu çalışmada asıl erek dil bilmeyen kitleye MÇ programlarının güncel performansları hakkında bir durum sunmaktır. Dil bilmeyen ve çeviri alanında çalışmayan kişilerin MÇ aracı kullanımındaki genel eğilimlerinin “ön biçimleme yapmaksızın bir metni MÇ programına çevirttirmeleri ve program tarafından sunulan ham çeviri çıktısını dil bilmemeleri nedeniyle kaynak metinle karşılaştırmadan kullanmaları” öngörüsünden hareketle örneklem seçiminde bahsi geçen yöntem kullanılmıştır. Bu bağlamda ilgili öngörünün doğruluğu “Türkiye’de vatandaşlar MÇ programlarını ne sıklıkla kullanıyorlar, MÇ programı kullanma edinçleri hangi düzeydedir, en çok hangi durumlarda ihtiyaç duyuyorlar...vb.” şeklindeki sorular çerçevesinde desenlenecek ve karma yöntem araştırmalarının kullanılacağı bir başka çalışma ile test edilecektir. Alan literatürü tarandığında çeviri teknolojileri ya da özelde makine çevirileri konusunda çokça çalışmanın olduğu görülmektedir. Bu çalışmada en temelde MÇ programlarının çeviri performansları üzerine bir betimsel analiz gerçekleştirilmesi, diğer bir ifadeyle uygulamanın ön planda olması nedeniyle alan literatüründe yer alan kaynaklara çok fazla ihtiyaç duyulmamış, kaynakçada verilen araştırmalardan muhtelif noktalarda faydalanmak yeterli görülmüştür.

1. MAKİNE ÇEVİRİSİ PROGRAMLARI VE ÖZELLİKLERİ

Uluslararası ilişkilerin gelişmesi, iş hacimlerinin artması ve toplumların muhtelif sebeplerle, örneğin savaşlar, sağlık hizmeti arayışı, nitelikli eğitim alma, daha iyi yaşam şartlarına sahip olma, iş arayışı gibi nedenlerle sürekli yer değiştirmeleri hızlı çevirilere olan ihtiyacı artırmıştır. Bu nedenle geliştiriciler tarafından bu ihtiyacı karşılamaya yönelik çeviri programları tasarlanmıştır ve geliştirilmeye devam etmektedir. Bu çalışmada bahsi geçen programlardan geniş kitleye hizmet sunan ve en yaygın kullanılan dört program ele alınmıştır.

1.1 Google Çeviri

Google çevirinin günümüzde en çok bilinen ve en yaygın olarak kullanılan makine çevirisi programı olduğunu iddia etmek yanlış olmayacaktır. Zira sahip olduğu birtakım özelliklerle gerek tutarlı çeviriler sunması gerekse farklı çeviri biçimlerine fırsat sunması kendisine olan rağbeti

artırmaktadır. Nisan 2006 yılında Arapça-İngilizce dilleri arasında çeviri hizmeti vermeye başlayan program, 2009 yılında dil repertuarına Türkçeyi de eklemiştir. Google'ın aralarında çeviri sunduğu güncel dil listesine bakıldığında 133 dilde hizmet verdiği görülmektedir¹. İlk çıktığı dönemlerdeki çalışma prensibi istatistiksel makine çevirisi yöntemine dayanan Google çeviri, 2016 yılı itibariyle nöral makine çevirisi yöntemine geçtiğini duyurmuştur. Yöntemler açısından incelendiğinde Google çeviri; klavyeyle metin girişi yapılarak, görüntüden metin okuyarak, parmakla harfleri çizerek çeviriler elde etme şansı sunmaktadır. Bununla birlikte Google çeviri sayesinde iki dilli sohbetler gerçekleştirilebilmekte, çevrimdışı çeviri hizmeti alınabilmekte ve ses tanıma teknolojisi sayesinde farklı dilde konuşulanlar metne dökülerek gerçek zamanlı çeviriler elde edilebilmektedir. Ancak bu özelliklerin hepsi çeviri yapılan tüm diller için geçerli değildir. Bahsi geçen özellikler yaygın bazı diller açısından ele alındığında şu tablo ortaya çıkmaktadır²:

Diller	Klavyeyle giriş	Yazarak giriş	Konuşarak giriş	Fotoğraf çekerek giriş	Mobil kamerayla anlık çeviri	Çevrimdışı çeviri	Ses tanıma
Almanca	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Arapça	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x
Çince	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Fransızca	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hintçe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İngilizce	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İspanyolca	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İtalyanca	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Japonca	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x
Portekizce	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Rusça	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Türkçe	✓	✓	✓	✓	✓	✓	x
Yunanca	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

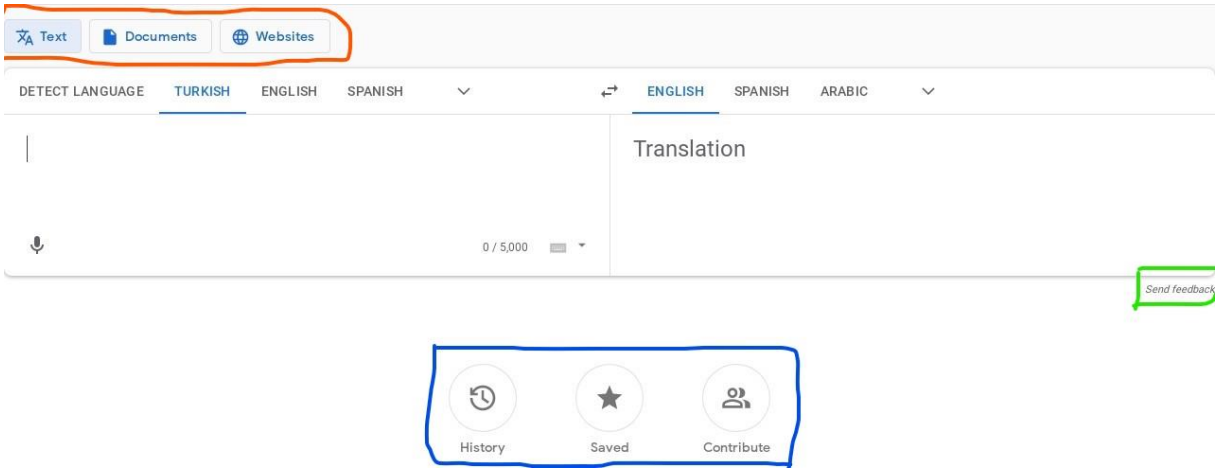
Tablo 1: Google çevirinin farklı diller için sunmuş olduğu özellikler³

Görsel 1'de yer alan masaüstü çeviri ana sayfası incelendiğinde; kırmızı ile işaretli alanda temel kaynak girdi kısımları yer almaktadır. Kullanıcılar bu alanda yapacakları tercihe bağlı olarak doğrudan metin girdisi yapabilecekleri gibi, dokümanlar kısmını seçerek ".docx, .pdf, .pptx ya da .xlsx" uzantılı dosyalarını yükleyebilmekte veya web siteleri kısmını seçerek çevirtmek istedikleri herhangi bir web sitesinin linkini ilgili alana kopyalayıp yapıştırarak çeviriler elde edebilmektedirler. Mavi ile işaretli alanda ise kullanıcıların çeviri geçmişleri, kaydettikleri çeviriler ve çevirilere katkı sunabilecekleri sekmeler yer almaktadır. Bununla birlikte kullanıcılar yeşil ile işaretli alanı kullanarak çeviri çıktılarına geri dönüt verme şansına da sahiptirler.

¹ Mayıs, 2022 verisi (bkz. <https://translate.Google.com/>)

²Google Çeviri. (2022, Nisan 30). Google çevirinin farklı diller için sunmuş olduğu özellikler. <https://translate.Google.com/about/languages/>

³ Bu tabloda yer alan bilgiler Nisan 2022 tarihli verilere dayanmaktadır. Eylül 2022 tarihli yeni bir araştırma neticesinde elde edilen verilere göre, Arapça, Japonca ve Türkçe dilleri için ses tanıma özelliği getirilmiştir.

Görsel 1: Google çeviri masaüstü ana sayfası

1.2 Yandex Çeviri

Google çeviri ile bazı noktalarda benzer özelliklere sahip olan Yandex çeviri 2011 yılında hizmet vermeye başlamıştır ve hem masaüstü aracı hem de mobil uygulama şeklinde hizmet vermektedir. İstatiksel makine çevirisi ve nöral makine çevirisini birlikte kullanan program, bugün 100 dilde çeviri hizmeti sunmaktadır. Programın masaüstü aracı incelendiğinde, doğrudan metin oluşturulabilmekle birlikte, belge ve görsel yükleme, web sitelerinin linkini yapıştırma, sesli metin girdisi yapma ve sanal klavyeyle metin oluşturma şeklinde kaynak metin girdilerine imkân sağlamaktadır. Programın mobil uygulaması ise bu özelliklere ek olarak (belge yükleme özelliği hariç) telefon kamerasıyla anlık çeviri hizmeti sunma, anlık diyalog çevirisi yapma ve çevrimdışı çeviri yapma gibi kolaylıklar sağlamaktadır.

1.3 Microsoft Bing Çeviri ve Microsoft (MS) Tercüman

En yaygın kullanılan çeviri programlarından birisi olan ve Microsoft Tercüman(Microsoft Translator) desteğiyle çalışan MS Bing Çeviri, girilen metinleri anlık olarak yüzü aşkın dil ve lehçeye çevirmektedir. Bununla birlikte programa destek sağlayan MS Tercüman ise mobil uygulamada sesli metin girdisi, görselden çeviri, çevrimdışı çeviri gibi özelliklere sahiptir. Çevrilen metinleri anadilde sesletim özelliğine sahip olan program aynı zamanda farklı dilleri konuşan maksimum 250 kişinin kendi cihazlarını kullanarak ana dillerinde anlık iletişim kurabilmelerine imkân sağlamaktadır. Burada bahsi geçen özelliklerin bazıları masaüstü aracında yer alırken, bazıları da sadece MS Tercüman mobil uygulamasında çalışmaktadır. MS Bing ve MS Tercüman'ın yaygın olan diller için sunduğu özellikler aşağıdaki tabloda görülmektedir⁴:

Diller	Doğrudan metin girdisi	Konuşma ile metin girdisi	Çok araçlı konuşma	Görselden çeviri	Çevrimdışı hizmet	Metinden konuşma üretimi
Almanca	✓	✓	✓	✓	✓	✓

⁴ MS Bing ve MS Tercüman. (2022, Nisan 30). MS Bing ve MS Tercüman mobil uygulamasının yaygın kullanılan diller için sundukları özellikler. <https://www.bing.com/translator?to=tr&setlang=tr> & <https://www.microsoft.com/en-us/translator/languages/>

Arapça	✓	✓	✓	X	✓	✓
Çince (Geleneksel)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Fransızca	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Hintçe	✓	✓	✓	X	✓	✓
İngilizce	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İspanyolca	✓	✓	✓	✓	✓	✓
İtalyanca	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Japonca	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Portekizce (Brezilya)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Portekizce (Portekiz)	✓	✓	✓	X	X	✓
Rusça	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Türkçe	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Yunanca	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Tablo 2: MS Bing ve MS Tercüman'ın yaygın kullanılan diller için sunmuş oldukları özellikler

1.4 Reverso.net

Yapay zekâ ile masaüstü ve mobil uygulama deneyimi sunan araçlardan birisi de Reverso.net'tir⁵. Nöral makine çevirisi yöntemini kullanan program çeviri hizmeti sunmasının yanı sıra ayrıca kelimelerin bağlamının, eş anlamlarının sunulduğu bir sözlük, cümlelerin dilbilgisi kontrolünü yapan ve fiil çekimlerini gösteren bir araç olarak da kullanılabilir. Bu noktada dilbilgisi kontrolü özelliğine parantez açmakta fayda vardır. Zira örnek cümleler üzerinden yapılan dilbilgisi kontrollerinde, bu özelliğin tam anlamıyla istenen sonuçları veremediği, basit hataları dahi göremediği tespit edilmiştir. Örneğin aşağıda yer alan cümleler bu özellik aracılığıyla kontrol edildiğinde "no mistakes detected!" şeklinde yanıt alınmaktadır:

The dishes washed by servants. (Özne yüklem uyumsuzluğu ve çatı hatası)

The boy **which** stole money was caught by police. (Sıfat cümlecığı hatası)

I didn't know where **should** I go. (indirect question/dolaylı soru hatası)

Reverso.net'in masaüstü versiyonu ve mobil uygulamada sunduğu özellikler farklılık göstermektedir. Bu bağlamda masaüstü versiyonunda kullanıcılar doğrudan metin girdisi yapabilmekte, Çince gibi görsel alfabeyle sahip diller için sanal klavyeyi kullanabilmekte ya da doğrudan belge yüklemesi gerçekleştirebilmektedirler. Programın önemli bir özelliği yüklenen belgelerin biçiminde ve türünde değişiklik yapmadan, bir başka ifadeyle ppt şeklinde yüklenen belgeyi ppt olarak çevirmesidir. Programın kaynak metin girdisi noktasında diğer çeviri programlarından eksik yanı sıra masaüstü versiyonunda sesli metin girdisinin bulunmamasıdır. Programın mobil uygulamasına bakıldığında, uygulama yazarak ve sesli metin girdisi imkân sunmaktadır. Bununla birlikte fotoğraftan içe aktarma ya da fotoğraf çekerek kaynak metin girdisi oluşturmak da bu uygulama ile mümkündür. Uygulamanın bir başka önemli özelliği ise çevirinin haricinde bir dil öğrenme aracı olarak kullanılabilir olmasıdır.

⁵ Reverso.net. (2022, Mayıs 1). Reverso.net masaüstü ana sayfası. <https://www.Reverso.net/text-translation>

2. MAKİNE ÇEVİRİSİ PROGRAMLARININ FARKLI METİN TÜRÜ KESİTLERİ İÇİN ÇEVİRİ ÖNERİLERİ

Bildirişimin en temel aracı olan dil çok boyutlu bir özelliğe sahiptir. Bu nedenle dil kullanımı, ülkelere, toplumlara, bireylere, dilin kullanıldığı ortamlara, yazılı ya da sözlü oluşuna göre farklılıklar göstermektedir. Bu durum ise çeviri bağlamında birtakım sorunları beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda bu kısımda günlük dil, edebî dil, teknik dil gibi farklı dil kullanımları karşısında önceki bölümde bahsi geçen MÇ programlarının nasıl sonuçlar verdikleri mercek altına alınmış ve değerlendirmelerde bulunulmuştur. Buna göre çevirileri yapılmak üzere İngilizce-Türkçe/Türkçe-İngilizce dil çiftinde farklı alanlardan rastgele örnek cümleler alınmış ve herhangi bir ön biçimleme(pre-edit) yapılmadan MÇ araçlarına çevirisi yaptırılmıştır.

2.1 Teknik Çeviri

Araçlar	KM 1: To prevent harming your appliance do not use extension cords that supply insufficient current⁶.
Google	Cihazınıza zarar vermemek için yetersiz akım sağlayan uzatma kabloları kullanmayınız.
Yandex	Cihazın yetersiz akım sağlayan uzatma kabloları kullanmayın zarar vermesini önlemek için.
MS Bing	Cihazınıza zarar gelmesini önlemek için, yetersiz akım sağlayan uzatma kabloları kullanmayın.
Reverso	Cihaza zarar gelmesini önlemek için yeterli akım sağlayamayacak uzatma kabloları kullanmayın.

Tablo 3: Çeviri 1

Araçlar	KM 2: Stand the iron on its heel and plug into the mains supply while the thermostat adjustment button is min position and switch on.⁷
Google	Ütüyü topuğu üzerinde tutun ve termostat ayar düğmesi min konumundayken elektrik fişini prize takın ve açın.
Yandex	Ütüyü topuğunun üzerinde tutun ve termostat ayar düğmesi minimum konumdayken şebeke beslemesine takın ve açın.
MS Bing	Ütüyü topuğunun üzerinde tutun ve termostat ayar düğmesi minimum konumdayken şebeke beslemesine takın ve açın.
Reverso	Termostatı ayarlama düğmesi MIN konumundayken ve açık konumdayken ütüyü arka kısmı üzerinde bekleyip ana güç kaynağına takın.

Tablo 4: Çeviri 2

Programların teknik çeviri türüne ait İngilizce-Türkçe yönündeki çeviri önerileri ele alındığında; Çeviri 1 kısmında biçim ve işlev noktasında en uygun çeviri Google tarafından gerçekleştirilmiştir. Örneğin, çeviride yer alan “cihazINIZA” ve “kullanmayınIZ” kısmı Türkçe kullanma kılavuzlarında yer alan nezaket belirten ikinci çoğul şahıs (siz) emir kipine uygun bir şekilde çevrilmiştir. Bununla birlikte yine kullanma kılavuzlarının cümle biçimine uygun olan, kısa, öz ve kolay anlaşılabilir cümle tercihi sunulmuştur. Birbirlerine yakın çeviri önerileri sunan MS Bing ve Reverso’nun çevirileri ele alındığında; kullanma kılavuzlarının biçim ve cümle biçimine daha yakın çeviri MS Bing tarafından gerçekleştirilmiştir. KM 1 özelinde Yandex çeviri biçim, biçim ve semantik manada Toury’nin dizge normları çerçevesinde yeterli çeviri-kabul edilebilir çeviri dikotomisinde kabul edilebilir çeviriyi sağlayamamıştır. Çeviri 2 kısmında yer alan çıktılar

⁶ Arzum Listo Buharlı Ütü kullanma kılavuzu

⁷ Arzum Listo Buharlı Ütü kullanma kılavuzu

ele alındığında, amaca uygun en yakın çeviri Google tarafından gerçekleştirilmiştir. Yandex çeviri ve MS Bing birebir aynı sonuçları verirken, Reverso'nun çevirisinde öge dizilişinde hatalar bulunmakla birlikte, semantik manada kafa karışıklığına neden olabilecek bir çeviri ortaya çıkmıştır. KM 2 bağlamında programlar genel manada değerlendirildiğinde Google, Yandex ve MS Bing amaca ve işleve daha uygun, son biçimleme esnasında çevirmenin iş yükünü hafifletecek çeviriler sunarken, Reverso'nun çeviri önerisinde son biçimleme yerine doğrudan kaynak metinden çeviri yapılması daha kolay olacaktır.

Araçlar	KM 3: Termostat ayar düğmesini ütülemek istediğiniz eşyanın kumaşına göre ayarlayınız. ⁸
Google	Adjust the thermostat adjustment button according to the fabric of the item you want to iron.
Yandex	Adjust the thermostat adjustment knob according to the fabric of the item you want to iron.
MS Bing	Adjust the thermostat adjustment knob according to the fabric of the item you want to iron.
Reverso	Adjust the thermostat adjustment knob according to the fabric of the item you want to iron.

Tablo 5: Çeviri 3

Araçlar	KM 4: Ütünüzün fişini prizden çıkarınız ve iyice soğuyana kadar bekleyiniz. ⁹
Google	Unplug your iron from the socket and wait until it cools down.
Yandex	Unplug your iron from the outlet and wait until it cools down well.
MS Bing	Unplug your iron from the outlet and wait until it has cooled down well.
Reverso	Unplug your iron and wait until it has cooled down properly.

Tablo 6: Çeviri 4

Programların Türkçe-İngilizce yönündeki çevirileri incelendiğinde, hepsinin de yeterli çeviriler sundukları görülmektedir. Teknik çeviri alanında programların genel durumu değerlendirildiğinde; hemen hepsinin başarılı çeviriler sundukları söylenebilir. Bunun temel nedenleri olarak, teknik metinlerin anlamlarının net olması, cümle yapılarının kısa olması, kelimelerin birinci ve terim anlamlarıyla kullanılmaları sıralanabilir.

2.2 Edebî Çeviri

Araçlar	KM 5: Gelin mutfığa koştu, büyükçe bir bakır sahanla az önce kaynasanın çığ köfte yoğururken yapışmasın diye elini batıracağı su bulunan kabı aldı, masaya döndü. Kaynana hamarat hamarat sıkımladığı çığ köfteleri bakır kaba diziyordu. (Kemal, 2008, s. 201).
Google	The bride rushed to the kitchen, took a large copper dish and a bowl of water that her mother-in-law had just dipped her hand into while kneading raw meatballs so that it wouldn't stick, and returned to the table. His mother-in-law was arranging the raw meatballs in a copper bowl.
Yandex	The bride ran to the kitchen, took the container with water in which her mother-in-law had just dipped her hand so that it would not stick when kneading raw meatballs with a large copper plate, and returned to the table. In-law hamarat hamarat was sorting the raw meatballs that he squeezed into a copper container.
MS Bing	The bride ran to the kitchen, took a large copper shelf and the container with water that your mother-in-law had just dipped her hand in so that it wouldn't stick to while kneading raw meatballs, and returned to the table. Mother-in-law hamarat hamarat was lining up the raw meatballs she squeezed into a copper container.
Reverso	The bride ran into the kitchen, with a large copper field, she just took the container with water that her

⁸ Arzum Listo Buharlı Ütü kullanma kılavuzu

⁹ Arzum Listo Buharlı Ütü kullanma kılavuzu

	mother-in-law had dipped her hand so that it wouldn't stick while kneading raw meatballs, and turned to the table. He was stacking raw meat balls in a copper bowl, which he'd been squeezing hamarat into the mother-in-law.
--	---

Tablo 7: Çeviri 5

Araçlar	KM 6: Üç gün sonra, Ayşe teyzemle Müjgan da bize katılmış olarak sürü sepet İstanbul'a dönüyorduk. Havadisi oğlunun bir mektubuyla öğrenen Besime teyzem ile Necmiye bizi, Galata rıhtımında karşılamaya koşmuşlardı (Güntekin, 2000, s. 39).
Google	Three days later, we were returning to Istanbul with lots of baskets, with my aunt Ayşe and Müjgan joining us. Aunt Besime and Necmiye, who learned about the news with a letter from her son, rushed to meet us at the Galata dock.
Yandex	Three days later, Aunt Ayşe and Müjgan joined us and we were returning to Istanbul with a lot of baskets. My aunt Besime and Necmiye, who found out about the weather with a letter from her son, ran to meet us at the Galata dock.
MS Bing	Three days later, with my aunt Ayşe and Müjgan joined us, we were returning to Istanbul in a flock basket. My aunt Besime and Necmiye, who learned about the airport with a letter from her son, rushed to meet us at the Galata quay.
Reverso	Three days later, my aunt Ayşe and Müjgan joined us and we were returning to Istanbul with a pack of baskets. My Aunt Besime and Necmiye, who learned the news with a letter from her son, ran to meet us at the Galata pier.

Tablo 8: Çeviri 6

Programların Türkçe-İngilizce yönündeki çevirileri ele alındığında çeviri 5'te diğer MÇ araçlarına nispeten Google çeviri daha kabul edilebilir bir çıktı sunmuştur. MÇ araçları bu çeviri bağlamında genel olarak değerlendirilecek olursa, kültürel öğelerin çevirisinde ve dilin cinsiyet bağımlı öğelerinde çeviri hataları olduğu görülmektedir. Yazın ürünleri muhtevasında bir toplumun sahip olduğu ekinsel, sosyal özellikleri taşımakta, o toplum hakkında bilgi vermektedir. Örneğin, KM 5'te Türk toplumuna ait olan çiğ köfte, bakır sahanlar, kaplar yer almaktadır. Dolayısıyla çevirilerinde de bunların gözetilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çevirilere bakıldığında bakır sahan için "copper bowl, copper container, copper shelf, copper field" gibi kavramlar kullanılmış. Programlar bu kavramları seçerken her ne kadar nöral desteğe sahip olsalar da insan şeklinde karar alma ve yorumlama yetisinden yoksun kalmışlar ve rastgele tercihlerde bulunmuşlardır. Oysa burada akılda tutulması gereken şey, eski Türk mutfaklarında bakır tabakların kullanıldığı ve bunların hangi şekillerde olduklarının hatırlanmasıdır. Buradan hareketle bu tabağı görsel olarak zihinde canlandırarak en iyi kelime bulunmaya çalışılmalıdır. Bu noktada bulunan kelimenin gerçekten çevirmenin zihninde canlandığı şeyi temsil edip etmediği noktasında Google görsellerden faydalanılabilir. Bu çeviri bağlamında bakılacak olursa; bakır kap için "copper plate" kavramı kullanılabilir. Nitekim bu sözcük Google görsellerde aratıldığında tam da eski Türk geleneğinde yer alan ve çevrilecek cümlede de geçen kavram ile aynı olduğu görülecektir. Programların bu çeviri özelinde karşılaştığı cinsiyet temelli sözcük sorununa değinilecek olursa; Google, Yandex ve Reverso programlarında hatalı çeviriler görülmektedir. Örneğin; Google çeviride "bride" dişil bir özne olmasına rağmen, ilerleyen cümlede "his mother-in-law" ifadesi yer almaktadır. Yandex ve Reverso'da ise "mother-in-law" u ifade eden öznelerde "she" yerine "he" kullanılmıştır. Bu çeviri özelinde programların karşılaştıkları bir başka sorun ise Türkçe 'de yaygın bir şekilde kullanılan ikileme ifadelerinin çevirilerde ya atlanması ya da

çevrilmeden aynı bırakılmasıdır. Keza bu noktada da yapay zekâ özelliğine sahip olan bu programlar “hamarat hamarat” ikilemesini İngilizce bir zarf sözcüğüyle karşılama kararını alamamışlardır.

Çeviri 6’ya bakıldığında Google’ın diğer programlara nispeten daha kabul edilebilir çeviri çıktısı sunmuştur. Programların bu çeviri özelinde karşılaştıkları benzer sorunlara bakılacak olursa; “sürü sepet” deyimini ve eski bir sözcük olan “havadis”in çevirisinde yanlışlar olduğu görülmektedir. Yandex ve MS Bing havadis sözcüğünü “hava” ile ilişkilendirerek “weather ya da airport” şeklinde çevirirken, bütün programlar “sürü sepet” deyimini doğrudan sözcüğü sözcüğüne aktarım stratejisi ile vermeye çalışmışlardır.

Araçlar	KM 7: The trees had been stripped by a recent wind of their white covering of the frost, and they seemed to lean toward each other, black and ominous, in the fading light (London, t.y., s. 5)
Google	Ağaçlar, kısa süre önce dondan beyaz örtülerini örten bir rüzgarla sıyrılmıştı ve solan ışıkta siyah ve uğursuz olarak birbirlerine doğru eğiliyor gibiydiler.
Yandex	Ağaçlar, donun beyaz örtüsünden yeni bir rüzgarla sıyrılmıştı ve solmakta olan ışıkta siyah ve uğursuz bir şekilde birbirlerine doğru eğiliyor gibiydiler.
MS Bing	Ağaçlar donun beyaz örtüsünün son rüzgarı tarafından soyulmuştu ve sönük ışıkta siyah ve uğursuz bir şekilde birbirlerine doğru eğilmiş gibiydiler.
Reverso	Ağaçlar buzun beyaz kapladığı son rüzgarla soyulmuştu ve birbirine doğru, siyah ve iğrenç göründüler.

Tablo 9: Çeviri 7

Araçlar	KM 8: Bond Street fascinated her; Bond Street early in the morning in the season; its flags flying; its shops; no splash; no glitter, one roll of tweed in the shop where her father had bought his suits for fifty years; a few pearls; salmon on an ice block (Woolf, 2012, s. 10).
Google	Bond Street onu büyüledi; Sezonda sabahın erken saatlerinde Bond Caddesi; bayrakları dalgalanıyor; mağazaları; sıçrama yok; babasının elli yıldır takım elbiselerini aldığı dükkânda sim yok, bir rulo tüvit; birkaç inci; bir buz bloğunda somon balığı.
Yandex	Bond Sokağı onu büyüledi; Bond Sokağı mevsiminde sabahın erken saatlerinde; bayrakları uçuyor; dükkanları; sıçrama yok; parlıltı yok, babasının elli yıldır takım elbiselerini aldığı dükkanda bir rulo tüvit; birkaç inci; bir buz bloğunda somon.
MS Bing	Bond Street onu büyüledi; Tahvil Caddesi sezonunda sabahın erken saatlerinde; bayrakları dalgalanıyor; dükkanları; sıçrama yok; parlıltı yok, babasının elli yıldır takım elbiselerini satın aldığı dükkanda bir rulo tüvit; birkaç inci; Bir buz bloğu üzerinde somon.
Reverso	Bond Street onu büyüledi; sezon sabahın erken saatlerinde Bond Street; bayrakları uçuyor; mağazaları; sıçrama yok; parlıltı yok, babasının ellişer yıldır giysilerini aldığı dükkanda bir rulo ince ayar, birkaç inci, bir buz bloğunda somon.

Tablo 10: Çeviri 8

Farklı edebiyat eserlerinden alınan 7. ve 8. İngilizce metin kesitlerinin çevirilerine bakıldığında, programların sözcüğü sözcüğüne aktarım yapma eğiliminde oldukları görülmektedir. Programlar sözdizimsel manada başarılı çıktılar üretebilmelerine karşın, sanatın temel gayelerinden birisi olan okuyucuyu sürüklemeye, etkilemeye gibi konularda aynı başarıyı sağlayamamaktadır.

Programlar edebî çeviri bağlamında genel olarak değerlendirilecek olursa; sözdizimsel manada başarılı olmalarına rağmen kültür bağımlı kavramların, deyimsel ifadelerin ve eski kullanıma sahip sözcüklerin çevirilerinde yetersiz kalmışlardır. Bununla birlikte özellikle İngilizce-

Türkçe yönündeki çevirilerde sanat üslubu noktasında ciddi eksiklikler gözlemlenmektedir. Bu noktada edebî çevirilerin hâlâ büyük oranda gerçek çevirmen öznesinin yorumuna, biçimine ve kararlarına bağlı olduğu söylenebilir.

2.3 Günlük dil ve deyim çevirisi

Araçlar	KM 9: Off the record, they are tying the knot this Monday.
Google	Kayıt dışı, bu Pazartesi düğümü atıyorlar.
Yandex	Kayıt dışı, bu Pazartesi düğümü bağlıyorlar.
MS Bing	Kayıt dışı, bu Pazartesi düğümü bağlıyorlar.
Reverso	Kayıt dışı, bu Pazartesi düğümü bağlıyorlar.

Tablo 11: Çeviri 9

Araçlar	KM 10: The ball is in your court to get the job done before the deadline. So, put the pedal to the metal.
Google	Son teslim tarihinden önce işi halletmek için top sizin sahanızda. Pedalı metale koyun.
Yandex	Son teslim tarihinden önce işi halletmek için top senin sahanında. Öyleyse pedalı metale bastır.
MS Bing	Top, son teslim tarihinden önce işi bitirmek için mahkemenizde. Yani, pedalı metale koyun.
Reverso	Son tarihten önce işi yapmak için top sahanın içinde. Bu nedenle, pedalı metal üzerine yerleştirin.

Tablo 12: Çeviri 10

Araçlar	KM 11: Onun adam satmakta üstüne yoktur.
Google	His man is not good at selling.
Yandex	He's good at selling people.
MS Bing	He is not above selling his man.
Reverso	He's good at selling men.

Tablo 13: Çeviri 11

Programların günlük dil ve deyimsele ifadelerin çeviri çıktıları ele alındığında, gerek İngilizce-Türkçe gerekse Türkçe-İngilizce yönünde genel eğilimleri sözcüğü sözcüğüne aktarım şeklindedir. Bunun arkasında yatan temel nedenin, henüz yapay zekanın, kelimelerin ve cümlelerin söylem ve ima boyutlarını çözümleyecek kadar gelişmiş olamamasıdır. Ki benzer durum bazen insanlar için de geçerli olmaktadır. Örneğin, bazen kişiler arasındaki diyaloglar herkesin anlayamaması üzerine kurulmaktadır. Böylece bahsi geçen konuşmanın içeriği sadece ilgili konuya ilişkin yaşanmışlığı bulunan kişiler tarafından anlaşılmaktadır. Bu noktada çeviri programları bağlam temelli değerlendirme yapabilmelerine karşın söylem çözümlemesi kısmında yetersiz kalmakta, bu nedenle böyle bir sorunla karşılaştıklarında sözcüğü sözcüğüne çeviri stratejisini benimsemektedirler.

2.4 Tıp Çevirisi

Araçlar	KM 12: Acute renal failure (ARF) is the rapid breakdown of renal (kidney) function that occurs when high levels of uremic toxins (waste products of the body metabolism) accumulate in the blood. ARF occurs when the kidneys are unable to excrete (discharge) daily load of toxins in the urine (Köktürk, 2015, s. 90).
Google	Akut böbrek yetmezliği (ARF), yüksek seviyelerde üremik toksinlerin (vücut metabolizmasının atık ürünleri) kanda biriktiğinde ortaya çıkan böbrek (böbrek) fonksiyonunun hızlı bozulmasıdır. ARF, böbrekler idrarda günlük toksin yükünü atamadığında (deşarj edemediğinde) oluşur.
Yandex	Akut böbrek yetmezliği (ARF), kanda yüksek düzeyde üremik toksinler (vücut metabolizmasının atık

	ürünleri) biriktiğinde ortaya çıkan böbrek (böbrek) fonksiyonunun hızlı bir şekilde bozulmasıdır. ARF, böbrekler idrardaki günlük toksin yükünü atamadığında (boşaltmadığında) ortaya çıkar.
MS Bing	Akut böbrek yetmezliği (ARF), kanda yüksek düzeyde üremik toksinler (vücut metabolizmasının atık ürünleri) biriktiğinde ortaya çıkan böbrek (böbrek) fonksiyonunun hızlı bir şekilde bozulmasıdır. ARF, böbrekler idrardaki günlük toksin yükünü salgılayamadığında (boşaltmadığında) ortaya çıkar.
Reverso	Akut böbrek yetmezliği (ARF), kanda yüksek üremik toksinler (vücut metabolizmasının atık ürünleri) biriktiğinde oluşan böbrek (böbrek) fonksiyonunun hızlı parçalanması işlevidir. ARF, böbrekler idrardaki toksinlerin günlük yükünü salıveremediğinde (tahliye) meydana gelir.

Tablo 14: Çeviri 12

Araçlar	KM 13: PARASİNUS, beyaz renkli, bir yüzü çentikli, kenarları düz, yuvarlak şekilli tabletlerdir. 30 tablet içeren blister ambalajlarda piyasaya verilmiştir.¹⁰
Google	PARASINUS are white, round-shaped tablets with a score on one side and smooth edges. It is marketed in blister packs containing 30 tablets.
Yandex	Paracinus are tablets of white color, notched on one side, smooth on the edges, round in shape. it is released in blister packs containing 30 tablets.
MS Bing	PARASINUS are tablets of round shape, white in color, with a notch on one face, flat edges. It is supplied to the market in blister packages containing 30 tablets.
Reverso	PARASINUS are white-colored, one-face-notched, flat-edge, round-shaped tablets. blisters containing 30 tablets are available in packaging.

Tablo 15: Çeviri 13

Uzmanlık alanı çevirilerinden birisi olan tıp çevirisi, doğrudan insan yaşamına dönük olduğu için önem arz etmektedir. Genel olarak bakıldığında Latince kökenli sözcükler, terminolojiler ve jargonlarla dolu ayrı bir dile sahiptir. KM 14 ve 15'in çevirilerine bakıldığında gerek İngilizce-Türkçe gerekse Türkçe-İngilizce yönünde özellikle Google, Yandex ve MS Bing'in amaç ve işleve uygun, kabul edilebilir çeviriler sundukları görülmektedir. Bununla birlikte Reverso her iki yönde de çevirilerde diğer programlara nispeten geliştirilmesi gereken çeviriler sunmuştur. Programların tıp çevirisi alanındaki genel durumları değerlendirildiğinde edebiyat alanı, günlük dil ve deyimsele ifadelerin çevirilerine nispeten daha nitelikli çeviriler sundukları söylenebilir. Bunun temel nedenlerine bakıldığında; tıp dilinde kelimelerin birinci anlamlarıyla kullanılması, çoğu tıp teriminin Türkçeye aktarılırken ödünç alma stratejisinin kullanılması ve cümlelerin öge dizilişlerinin kurallı cümle yapısı biçiminde olması nitelikli çevirilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

SONUÇ

Teknolojik gelişmelerin etki ettiği alanlardan birisi de çeviri uygulamaları ve çevirmenlik mesleğidir. Çeviri-teknoloji ilişkisi içerisinde en çok gerçekleştirilmeye çalışılan şey çevirilerin makineler aracılığıyla, insan faktörü olmadan gerçekleştirilebilmesidir. Bu minval üzere özellikle ikinci dünya savaşı yıllarından itibaren çalışmalar yoğunlaştırılmış ve belli bir mesafe katedilmiştir. Ancak süreç içerisinde insan-bağımsız çevirinin mümkün olamayacağı anlaşılmış, buradan hareketle çeviri programları insan eylemini en aza indirecek şekilde geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda sırasıyla kural tabanlı, istatistiksel ve nöral makine çevirisi programları

¹⁰ Parasinus 500mg/30mg tablet prospektüsü

geliştirilmiştir. Bu çalışmada kısaca bu sistemlerin tanımları yapılmış, devamında çeviri alanında en çok kullanılan dört MÇ aracının, yani Google çeviri, Yandex çeviri, MS Bing ve Reverso.net'in özelliklerinden bahsedilmiştir. Yapılan araştırmalar neticesinde bahsi geçen programların hem masaüstü hem de mobil uygulama şeklinde kullanılabilirlikleri, istatistiksel ve nöral MÇ yöntemlerine sahip oldukları, doğrudan yazım, fotoğraf çekme, sesli komut, belge yükleme şeklinde kaynak metin girdilerinin yapılabildiği, bazılarının mobil uygulamada çevrimdışı çeviri hizmeti sağladığı tespit edilmiştir. Çalışmanın büyük bir kısmı ise bahsi geçen MÇ programlarının farklı metin türü kesitlerini nasıl çevirdiklerinin tahliline ayrılmıştır. Bu bağlamda teknik, edebiyat, günlük dil ve deyimsele ifadeler ve tıp gibi alanlardan Türkçe ve İngilizce örnek cümleler derlenmiş ve bu programlara çevirileri yaptırılmıştır. Buna göre programların genel olarak teknik çeviri ve tıp çevirisinde kabul edilebilir, nitelikli çeviriler sundukları, buna karşın edebiyat, günlük dil ve deyimsele ifadelerin çevirisinde insan müdahalesine büyük oranda ihtiyaç duyulduğu saptanmıştır. Kelimelerin temel anlamlarıyla kullanılması, cümlelerin kurallı yapıya sahip olması ve kısa olması, tıp dilindeki çoğu kelimenin ödünç alma stratejisiyle Türkçeye aktarılabilmesi programların teknik çeviri ve tıp çevirisi alanındaki başarılarının nedenleri olarak sıralanabilir. Buna karşın edebiyat alanında, uzun ve devrik cümle yapılarının bulunması, yazarın biçemi, ağırlıklı dil kullanımı, günlük dil ve deyimsele ifadelerin söylem boyutunun ağır basması, göndermelerin çok bulunması gibi nedenlerden dolayı MÇ programları teknik çeviri ve tıp çevirisindeki aynı başarıyı bu alanlarda yakalayamamaktadır. Çalışmadan elde edilen çıktıların kullanıcıların MÇ programı tercihlerinde ya da MÇ programlarından hangi alanlarda daha verimli bir şekilde faydalanabilecekleri konusunda yönlendirici etkiye sahip olabileceği öngörülmektedir. Çalışmada çeviri için belirlenen cümlelerin seçiminde iki aşamalı küme örnekleme yöntemi içerisinde rastgele örnekleme yönteminin tercih edilmesinin nedeni dil bilmeyen ya da çeviri alanında çalışmayan kişilerin genel eğilimlerinin “çeviriye ihtiyaç duyduklarında, çevirtmek istedikleri cümleleri herhangi bir ön biçimleme yapmadan MÇ programlarına çevirttirmeleri ve ham çeviri çıktısını kullanmaları” şeklinde olacağı öngörüsüdür. Bu öngörünün doğruluğu “Türkiye bağlamında vatandaşlar, örneğin akademisyenler, öğrenciler, sokaktaki insanlar, bilgisayar oyunu oynayanlar vb., MÇ programlarını ne sıklıkla kullanıyorlar, bu programları kullanma edincileri hangi düzeydedir, en çok hangi durumlarda ve alanlarda MÇ programlarına ihtiyaç duyuyorlar... vb.” şeklinde sorular temelinde yapılacak ve karma yöntem araştırmalarının kullanılacağı bir başka çalışma ile test edilecektir.

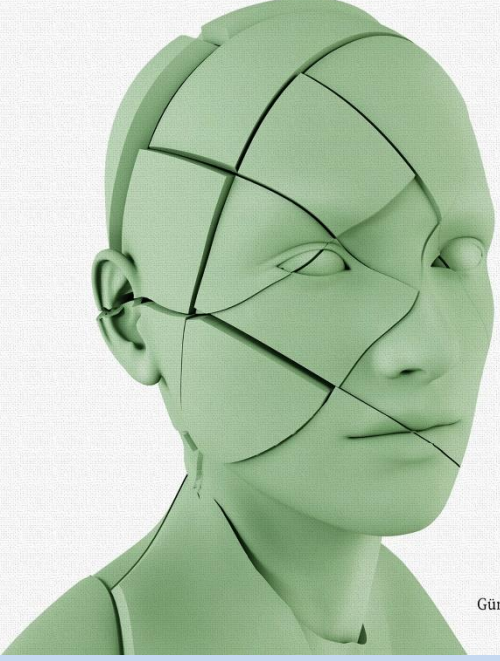
KAYNAKÇA

- Balkul, H. İ. (2015). *Türkiye’de Akademik Çeviri Eğitiminde Çeviri Teknolojilerinin Yerinin Sorgulanması: Müfredat Analizi ve Öğretim Elemanlarının Konuya İlişkin Görüşleri Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış doktora tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Göktürk, A. (2016). *Çeviri: Dillerin dili*. Yapı Kredi Yayınları
- Güntekin, R. N. (2000). *Çalışkuşu*. İnkılap Kitapevi.
- Kemal, O. (2008). *Eskici ve oğulları*. Everest Yayınları.

- Kenny, D. (2018). Machine Translation. Piers Rowling, & Philip Wilson (Ed.), *The Routledge Handbook of Translation and Philosophy* içinde (s. 428-445). Routledge.
- Korkmaz, İ. (2019). Makine çevirisinin kısa tarihçesi. *Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi*, 6(32), 155-166.
- Köktürk, Ş. (2015). *Uygulamalı çeviribilim*. Detay Yayıncılık.
- London, J. (t.y.). *1906 White fang*. Anonymous.
- Sadıkov, T., & Sarıgül , K. (2021). Makine çeviri yöntemleri ve makine çevirisinin bugünkü durumu. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 10(1), 192-205.
- Woolf, V. (2012). *Mrs. Dalloway*. Alma Classics LTD.
- Yazıcı, M. (2020). İlk İngiliz mizah yazarı Geoffrey Chaucer ve tarihte Canterbury Masalları'nın ilk Türkçe çevirisi. *International Journal of Human Studies*, 3(5), 143-161.

TÜRK BİLİMKURGU EDEBİYATI VE ARKETİPLER

DR. VELİ UĞUR

Günce Yayınları

Oktay Yivli

Öykü Nasıl Okunur

modern öykü ve yöntem

Günce Yayınları

MAKSUT YİĞİTBAŞ

Edebiyatın Ebemkuşağı

Halit Ziya Hikâyeciliğinde

Renklerin Dili

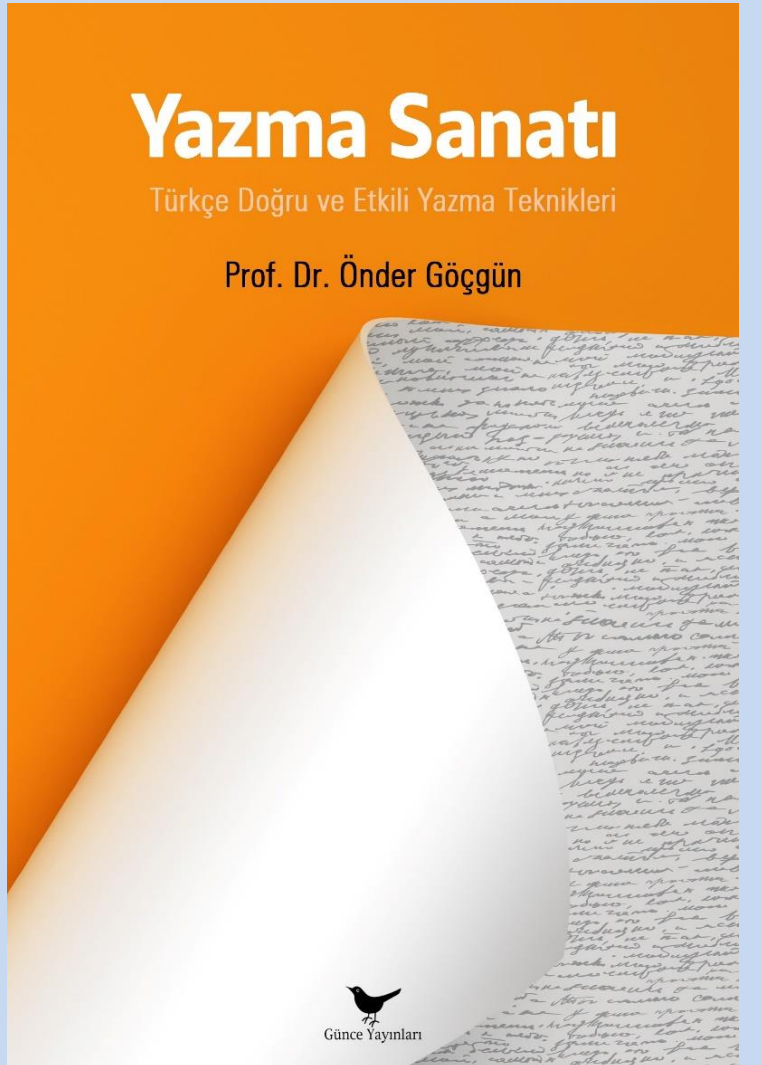

Günce Yayınları

Yazma Sanatı

Türkçe Doğru ve Etkili Yazma Teknikleri

Prof. Dr. Önder Göçgün

Günce Yayınları